

Adam Pawlicz*

Uniwersytet Szczeciński

WYBRANE PROBLEMY POMIARU REGULACJI RYNKU TURYSTYCZNEGO

Streszczenie

Do głównych celów regulacji należy ograniczenie szeroko rozumianej zawodności rynku. Na rynku turystycznym regulacja ma znaczenie szczególne, głównie ze względu na fakt, iż przewaga konkurencyjna w turystyce ma miejsce na poziomie destynacji turystycznych. Pomimo powszechnej akceptacji istoty regulacji, w literaturze brakuje narzędzi pomiaru skali regulacji rynku turystycznego.

Celem artykułu jest przedstawienie wybranych problemów teoretycznych związanych z pomiarem regulacji, w szczególności wynikających z cech rynku turystycznego.

Słowa kluczowe: rynek turystyczny, regulacja, pomiar regulacji

Wprowadzenie

Rynek turystyczny podobnie jak inne rynki usługowe należy do stosunkowo silnie regulowanych przez podmioty publiczne. Celem interwencji na rynku jest zmniejszenie asymetrii informacji, ograniczenie kosztów transakcyjnych, internalizacja efektów zewnętrznych, występowanie monopolu lub wsparcie konsumpcji dóbr merytorycznych. Niezależnie od celu regulacji z punktu widzenia regulatora istotne jest porównanie efektów regulacji do zakresu wykorzystanych narzędzi regulacyjnych. Często przed podjęciem decyzji o interwencji na rynku regulator dokonuje oceny rozwiązań w innych regionach turystycznych o podobnej struktu-

* Adres e-mail: adam.pawlicz@wzieu.pl.

rze rynku turystycznego. Pomiar zakresu regulacji rynku w obszarze kilku państw mógłby być również przydatny dla potencjalnych inwestorów z branży turystycznej.

Artykuł jest wynikiem analizy literatury, kwerendy dokumentów administracji centralnej i obserwacji własnych.

1. Istota regulacji rynku

Terminy „rola (funkcje, udział, aktywność) państwa” w gospodarce według A. Lipowskiego¹ traktuje się zamiennie, a praktycznym wyrazem tej interwencji jest polityka gospodarcza. Termin „regulacja rynku” nie jest jednak jednoznacznie związany z interwencją państwa. Należy podkreślić, że w ekonomii brak jest jednoznacznej definicji pojęcia „regulacja”². W *Wielkiej encyklopedii PWN*³ zwraca się nawet uwagę na to, że „regulacja (z perspektywy ekonomii) to niejednoznaczny termin niemający powszechnie akceptowanej definicji ani jako zjawisko instytucjonalne, ani jako dziedzina wiedzy ekonomicznej”.

S. Laskowski⁴ definiuje regulację (w kontekście rynku energetycznego) jako „wpływanie państwa na zachowania przedsiębiorców, którego celem jest osiągnięcie przez nie większego poziomu efektywności, a tym samym ochrona odbiorców przed nadmiernym wzrostem cen”. Przytacza on również definicję z ustawy o prawie energetycznym: „stosowanie określonych ustawą środków prawnych, włącznie z koncesjonowaniem, służących do zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, prawidłowej gospodarki paliwami i energią oraz ochrony interesów odbiorców”. Bardziej operacyjną definicję regulacji można znaleźć w dokumentach rządu australijskiego, w którym regulacja określana jest jako „każde działanie, które w bezpośredni sposób dotyczy przedsiębiorstw i ma znaczący efekt na poziom konkurencji na rynku”⁵.

¹ A. Lipowski, *O akademickiej koncepcji zawodności rynku krytycznie*, „*Ekonomista*” 2001, nr 3, s. 303–322.

² Z. Szalbierz, *Wprowadzenie do regulacji działalności gospodarczej*, w: *Teoria i praktyka regulacji gospodarczych*, cz. I, red. Z. Szalbierz, J. Rudek, Politechnika Wrocławska, Wrocław 2009.

³ *Wielka encyklopedia PWN*, t. XXIII, s. 211, za: Z. Szalbierz, *op.cit.*

⁴ S. Laskowski, *Regulacja rynku energii elektrycznej*, „*Acta Energetica*” 2009, nr 2, s. 61–68.

⁵ *Regulatory Performance Indicators. A Guide for Departments and Agencies*, Australian Government, Department of Industry, Tourism and Resources, www.brad.ac.uk/irq/documents/archive/Regulatory_Performance_Indicators_Australian_guide_Department_of_Industry.pdf (18.01.2015).

T. Nieborak⁶ wskazuje na dwa elementy, na bazie których konstruowane są definicje regulacji: pierwszy – istnienie podmiotu (państwa, regulatora, wyspecjalizowanej agencji) kontrolującego i niejednokrotnie ingerującego w działalność istotną z punktu widzenia danej grupy społecznej (szerzej społeczeństwa) oraz drugi – normy prawne (niekiedy nazywane regułami, zasadami) tworzone lub wykorzystywane przez ten podmiot, stanowiące zarazem (w założeniu) efektywne narzędzie regulacyjne.

G. Nicoletti, S. Scarpetta i O. Boylaud⁷ definiują regulację jako „ustalenie takich tzw. reguł gry obejmujących zasady konkurencji, rynek pracy, ochronę konsumenta, zdrowia publicznego, bezpieczeństwa i środowiska naturalnego, które zwiększą efektywność rynku”. W opracowanym dokumencie wydanym przez OECD autorzy wskazują również na możliwości kwantyfikacji stopnia regulacji w celu porównań międzynarodowych. Ci sami autorzy rozróżniają ponadto regulacje ogólne, administracyjne oraz regulacje rynku pracy, podczas gdy w Polsce często terminy „regulacja” i „regulacja administracyjnoprawna” są często używane zamiennie⁸.

Najbardziej kompleksową definicję regulacji przedstawia Z. Szalbierz⁹, który określa ją jako „proces polegający na wykorzystaniu w praktyce gospodarczej określonych instrumentów polityki gospodarczej państwa lub władz lokalnych dla stymulowania pożądanych zachowań podmiotów gospodarczych lub/i kontroli tych zachowań”.

Podobnie jak w przypadku definicji również cele regulacji definiowane są bardzo różnie. P.L. Joskow i R.C. Noll¹⁰ podkreślają, że efektywna regulacja powinna zmniejszać ilość wiedzy, jaką musi posiadać konsument w celu oceny jakości produktu w trakcie jego pierwszych lat na rynku. Nacisk położony jest zatem na redukcję asymetrii informacji. Poza asymetrią informacji lub szerzej zawadnością rynku regulacja uzasadniana jest w literaturze przedmiotu m.in.

⁶ T. Nieborak, *Podstawowe funkcje rynków finansowych. Konwergencja rynków finansowych*, www.prawo.uni.opole.pl (5.08.2014).

⁷ G. Nicoletti, S. Scarpetta, O. Boylaud, *Summary Indicators of Product Market Regulation with an Extension to Employment Protection Legislation*, „Economics Department Working Papers” 1999, OECD, no. 18 (99), s. 226.

⁸ Z. Szalbierz, *op.cit.*

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ P.L. Joskow, R.C. Noll, *Regulation in Theory and Practice: An Overview*, w: *Studies in Public Regulation*, red. G. Fromm, MIT Press, Cambridge 1981, s. 28.

próbą osiągnięcia celów społecznych, której emanacją jest teoria dóbr merytorycznych Musgrave'a¹¹.

Regulacja ma miejsce w układzie regulacji, na który składają się układ regulujący, instrumenty regulacji oraz układ regulowany¹². Regulator (układ regulujący) rozumiany jest jako „zbiór podmiotów podejmujących decyzje dotyczące regulacji i/lub wpływających na układ regulowany”. Są to najczęściej organy państwa lub organizacje branżowe. Instrumenty regulacji określane są jako „środki oddziaływania na układ regulowany przez układ regulujący”, a układ regulowany to podmioty, na które regulacje oddziałują¹³.

Z punktu widzenia polityki gospodarczej zarówno w przypadku całej gospodarki, jak i jej części istotne jest badanie efektywności wprowadzanych regulacji w celu osiągnięcia większej efektywności rynku i realizacji założonych celów społecznych.

2. Metody pomiaru regulacji rynku

Pojęcie „pomiar” implikuje konieczność wypracowania ilościowego wskaźnika odzwierciedlającego zakres działania określonego instrumentu. Odnośnie do problemu regulacji rynku pojawiają się trzy podstawowe kwestie: cel pomiaru, instytucja odpowiedzialna za pomiar oraz sposób dokonania oceny.

Jednym z niewielu państw na świecie, które zdecydowały się na ilościowy pomiar poziomu regulacji, jest Australia (w 1998 r.). Jako główną przyczynę wdrożenia programu pomiaru wskazywano dążenie do zmniejszenia ograniczeń prowadzenia działalności gospodarczej oraz podniesienie jakości samej regulacji. Wprowadzenie indeksu regulacji miało pozwolić agencjom regulującym poszczególne rynki na osiągnięcie następujących szczegółowych celów¹⁴:

- a) wprowadzanie nowych regulacji lub modyfikacja już istniejących przyczynia się do wzrostu dobrobytu netto społeczeństwa;

¹¹ Por. W. Ver Eecke, *Adam Smith and Musgrave's Concept of Merit Good*, „Journal of Socio-Economics” 2003, no. 31, s. 701–720.

¹² Z. Szalbierz, *op.cit.*

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ R. Deighton-Smith, H. Silver, C. Walker, *Minding the Gap: Appraising the Promise and Performance of Regulatory Reform in Australia*, ANU E Press, Canberra 2008, s. 34.

- b) osiągnięcie celu regulacji bez wprowadzenia niepotrzebnych ograniczeń prowadzenia działalności gospodarczej;
- c) zapewnienie transparentności procesu wprowadzania regulacji;
- d) zapewnienie efektywnego przepływu informacji pomiędzy instytucją regulującą i przedsiębiorstwami;
- e) osiągnięcie przewidywalnego otoczenia regulacyjnego;
- f) zapewnienie dostępności procesu konsultacji przed wprowadzeniem nowych regulacji.

Powyższe cele są sformułowane w sposób na tyle ogólny, aby mogły być przeniesione do innych gospodarek rynkowych. Z drugiej strony można było dokonać próby ich operacjonalizacji i pomiaru. Pomiar efektywności regulacji jest jednak bardzo kompleksowym zadaniem ze względu na wielowymiarowość nakładów i efektów regulacji oraz zmienność otoczenia zewnętrznego. Omówiona powyżej operacjonalizacja celów regulacji wprowadzona w Australii stała się również przedmiotem krytyki, która opierała się na czterech podstawowych płaszczyznach¹⁵:

1. Omówione cele nie uwzględniały kosztów adaptacji przedsiębiorstw do proponowanych regulacji, które w przypadku uwzględniania „korzyści netto dla społeczeństwa” (*net benefits to society*) powinny być uwzględnione.
2. Cele nie uwzględniały efektywności już istniejących regulacji rynkowych, ograniczając się jedynie do nowych i modyfikowanych regulacji. Było to celowe, niemniej jednak w znaczny sposób ograniczało możliwość podnoszenia efektywności systemu jako całości.
3. Nie uwzględniono ponadto efektywności funkcjonowania administracji publicznej, a w szczególności agencji rządowych odpowiedzialnych za regulację niektórych branż (prowadziło to m.in. do wzrostu ich wydatków, które nie były odnoszone do wyników).
4. Nie uwzględniono elementów instytucjonalnych związanych z odpowiedzialnością za wdrożenie systemu.

Pomimo usunięcia części z krytykowanych założeń trudno jest znaleźć inne przykłady wdrażanych przez instytucje publiczne wskaźników regulacji w literaturze przedmiotu. Wskaźniki regulacji są najczęściej budowane przez organizacje międzyrządowe lub inne organizacje non profit. Najbardziej znane

¹⁵ *Ibidem*, s. 34–40.

wskaźniki regulacji tworzone są pod egidą OECD i dotyczą najczęściej wskaźników zagregowanych dla całych gospodarek krajów, a nie poszczególnych branż.

W przypadku regulacji rynkowych można wyróżnić dwa podejścia do pomiaru. Z jednej strony można dokonać pomiaru działań regulatora (dotyczących np. ochrony klienta na rynku lub restrykcji wejścia na rynek nowych przedsiębiorstw), a z drugiej – pomiaru efektów regulacji (np. stopień koncentracji rynku, zmiany zachowań podmiotów rynku, wielkość rynku, poziom jakości oferowanych usług itp.). Należy podkreślić, że w badaniach naukowych i praktyce gospodarczej stosowane są oba podejścia.

Badania działań regulatorów dokonuje się albo za pośrednictwem ankiet wysyłanych do poszczególnych agencji regulacyjnych, albo za pomocą badań stosowanych regulacji. Przykładem badań ankietowych jest narzędzie skierowane do instytucji rządowych zaproponowane przez C.M. Radaelliiego i F. De Francesco¹⁶. Ankieta obejmuje cztery obszary regulacji:

- ocenę wpływu regulacji na rynek,
- proces konsultacji regulacji,
- prostotę regulacji,
- transparentność regulacji.

Ankieta składa się zarówno z elementów jakościowych, jak i ilościowych, autorzy dokonują jednak oceny jedynie normatywnej, tj. nie wskazują, jaki poziom regulacji jest najbardziej efektywny oraz które z narzędzi regulacji powinny być stosowane.

Przykładem badań regulacji na podstawie analizy stanu faktycznego mogą być publikowane indeksy wolności gospodarczej. Najbardziej znanym indeksem jest Index of Economic Freedom publikowany przez The Heritage Foundation¹⁷. Według rankingu z 2014 r. najmniej regulowaną gospodarką świata jest Hongkong, a Polska znalazła się na 50 miejscu spośród 178 sklasyfikowanych krajów. Wolność gospodarcza mierzona jest za pomocą wskaźników jakościowych oraz ilościowych i obejmuje cztery główne obszary:

- a) państwo prawa (poziom korupcji, zachowania praw własności);
- b) udział państwa w gospodarce (poziom wydatków publicznych);

¹⁶ C.M. Radaelli, F. De Francesco, *Regulatory Quality in Europe: Concepts, Measures and Policy Processes*, Manchester University Press, 2007, s. 197–201.

¹⁷ The Heritage Foundation, www.heritage.org/index/about (15.01.2015).

- c) efektywność regulacji (ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, restrykcje na rynku pracy itp.);
- d) otwarty rynek (restrykcje w zakresie wymiany handlowej, inwestycji itp.).

Należy podkreślić, że w przypadku indeksu wolności gospodarczej autorzy jednoznacznie wskazują na zależność między wolnością gospodarczą a poziomem dobrobytu.

Jeśli chodzi o badania efektów regulacji, w badaniach publikowanych przez OECD wyróżnia się dwa podstawowe podejścia¹⁸: wąskie i szerokie.

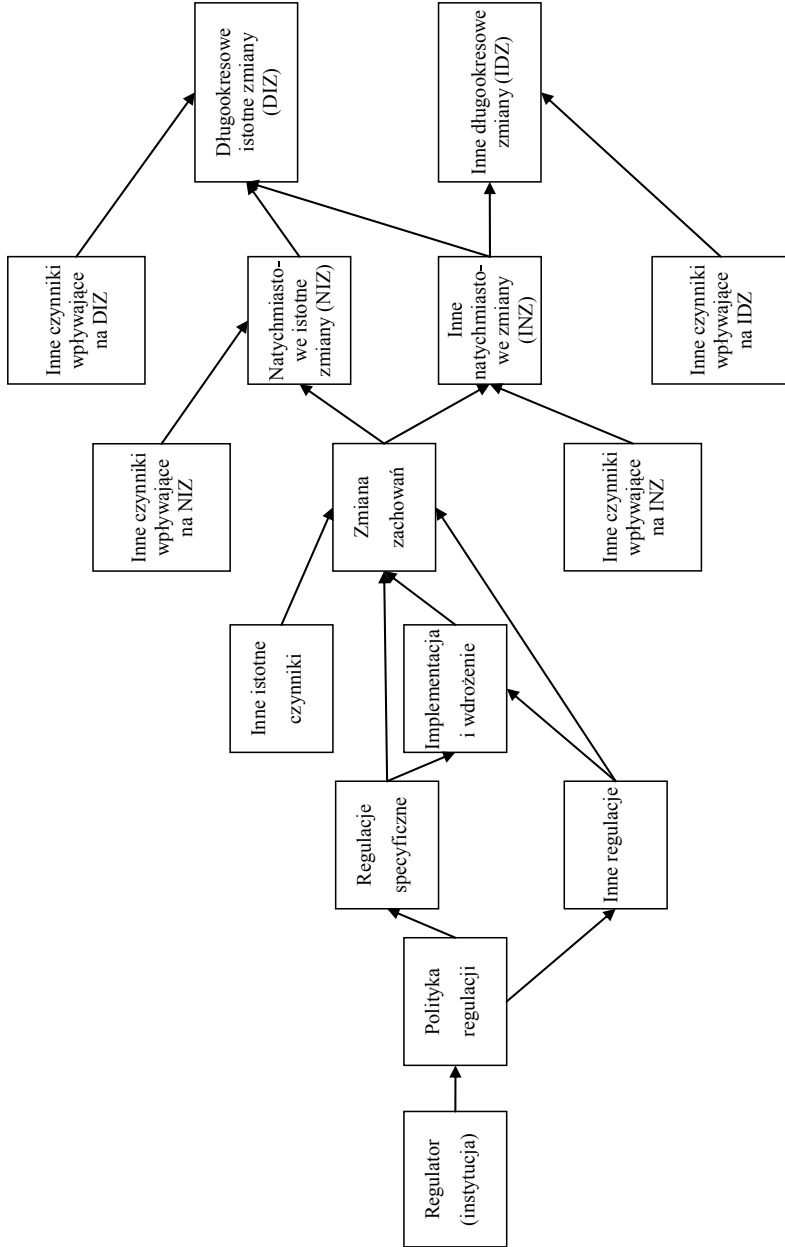
Podejście wąskie dotyczy pojedynczych regulacji (*individual rules*). Przykładem takiej regulacji jest np. wprowadzenie nowego ograniczenia prędkości. Ewaluacja będzie dotyczyć zmian zachowań nabywców lub szerzej – stopnia, w jakim zmiana wpłynie na bezpieczeństwo.

W podejściu szerokim podmioty publiczne starają się wpłynąć na rynek za pomocą zestawu regulacji. W opisanym przypadku bezpieczeństwa drogowego ewaluacja dokonywana będzie nie tylko z punktu widzenia ograniczenia prędkości, ale również regulacji rynku ubezpieczeniowego, ochrony środowiska itp.

Poza pomiarem zmian bezpośrednio wywołanych przez daną regulację (na rysunku 1 określonych jako „istotne”) oraz tych, które są wywołane jedynie pośrednio przez wprowadzenie regulacji, istotne jest również rozróżnienie długo- i krótkookresowego wpływu zmian na rynek. Proces wpływu regulacji na otoczenie rynkowe przedstawiony jest na rysunku 1.

Wydaje się, że jedną z najistotniejszych kwestii przy ocenie pomiaru zakresu i efektywności regulacji jest rozróżnienie regulacji specyficznych oraz pozostałych. Często regulacje ogólne mogą dotyczyć w większym wymiarze jedynie niektórych przedsiębiorstw, przez co pomiar zakresu regulacji jest utrudniony.

¹⁸ C. Coglianese, *Measuring Regulatory Performance. Evaluating the Impact of Regulation and Regulatory Policy*, Expert Paper no. 1, August 2012, OECD, s. 9.

Rys. 1. Proces ewaluacji regulacji rynkowych

Źródło: C. Coglinese, *Measuring Regulatory Performance. Evaluating the Impact of Regulation and Regulatory Policy*, Expert Paper no. 1, August 2012, OECD, s. 11.

3. Problemy pomiaru regulacji rynku w ujęciu branżowym na przykładzie turystyki

Omówione powyżej metody badania zakresu i ewentualnej efektywności regulacji dotyczą najczęściej całej gospodarki. W przypadku, gdy celem badania jest ocena pomiaru regulacji w odniesieniu do poszczególnych branż (gałęzi, działów) gospodarki, kluczowe jest zidentyfikowanie regulacji specyficznych (dotyczących jedynie danej grupy przedsiębiorstw) oraz pozostałych regulacji.

Głównym celem regulacji specyficznych w ujęciu branżowym jest redukcja niedoskonałości rynku¹⁹, w szczególności asymetrii informacji prowadzącej do nieoptymalnej alokacji zasobów, na co jako pierwszy wskazał G. Akerlof²⁰. Regulacje specyficzne dotyczą zatem najczęściej ochrony klienta (np. poprzez określenie standardów jakości) oraz kosztów transakcyjnych na rynku.

M. Clements²¹ wskazuje na fakt, że problemy związane z jakością usług dotyczą nie tylko przedsiębiorstw funkcjonujących w ramach monopolu lub na rynkach z cenami maksymalnymi, ale również na rynkach konkurencyjnych, gdzie przedsiębiorstwo posiada więcej informacji na temat produktu niż konsument (na których występuje asymetria informacji). Według Clementsa w tym przypadku specyficzne regulacje mogą zmniejszyć niedoskonałości rynku i zwiększyć jego efektywność społeczną.

Wzrost regulacji rynku *en block* z reguły traktowany jest najczęściej jako czynnik ograniczający zachowania rynkowe przedsiębiorstw, chociaż badania cytowane w pracy A. Wojtyny²² wskazują, że pomiędzy jakością rządzenia a postępowaniem w transformacji w krajach Europy Środkowo-Wschodniej występuje U-kształtna zależność. Najwyższy stopień interwencji państwa występował w krajach najbardziej zaawansowanych w transformacji (Węgry, Słowacja, Słowenia) oraz w najmniej zaawansowanych, takich jak Białoruś, Ukraina

¹⁹ U. Kalina-Prasznic, *Sektor publiczny w gospodarce*, w: *Regulowana gospodarka rynkowa. Wybór materiałów do studiowania polityki gospodarczej*, red. U. Kalina-Prasznic, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003, s. 25–46.

²⁰ G. Akerlof, *The Market for 'Lemons': Quality Uncertainty and the Market Mechanism*, „Quarterly Journal of Economics” 1970, no. 3 (84), s. 488–500.

²¹ M. Clements, *Quality-of-Service and Market Implications of Asymmetric Standards*, The National Regulatory Research Institute, Ohio 1998, s. 15–20.

²² A. Wojtyna, *Nowe kierunki badań nad ekonomiczną rolą państwa*, „Ekonomista” 2001, nr 1, s. 9–40.

i Uzbekistan. Kraje, które wprowadziły częściowe reformy, rozpoczęły proces eliminowania kontroli państwa nad gospodarką, ale nie rozwinęły instytucji mogących stanowić podstawę rynkowego sposobu rządzenia. Kraje zaawansowane w transformacji dokonały już znaczącego postępu w dostosowywaniu zdolności państwa do nowych potrzeb.

Podobne wnioski mogą dotyczyć również ujęcia branżowego. Badania relacji wskaźnika wolności gospodarczej oraz zaangażowania podmiotów publicznych w proces kategoryzacyjny wykazały, że podobna U-kształtna zależność występuje na rynku hotelarskim²³. Nieco inne wyniki wykazały badania przeprowadzone w Chinach²⁴ w 2003 r., według których poziom regulacji ogólnych miał negatywny wpływ na orientację marketingową przedsiębiorstw hotelarskich, podczas gdy poziom regulacji specyficznych – pozytywną.

Pomiar regulacji na rynku turystycznym może mieć charakter dynamiczny, dotyczyć wdrażania poszczególnych regulacji i oceny ich efektywności. Przykładem tego typu pomiaru może być deregulacja dostępu do niektórych zawodów związanych z obsługą ruchu turystycznego w Polsce po 1 stycznia 2014 r. W ujęciu statycznym celem pomiaru jest porównanie stanu regulacji w kilku obszarach (np. regulacji zakresu ochrony konsumenta na rynku biur podróży na terenie kilku państw).

Ze względu na popytowy charakter definicji rynku turystycznego pomiar regulacji zarówno w ujęciu dynamicznym, jak i statycznym największe zastosowanie będzie miał w odniesieniu do rynku hotelarskiego i touroperatorskiego, które posiadają relatywnie homogeniczny charakter²⁵. Regulacje mogą również dotyczyć jedynie wybranych form turystyki²⁶, niemniej jednak trudno jest sobie wyobrazić wskaźnik regulacji dla rynku turystycznego jako całości.

²³ A. Pawlicz, *Determinanty systemu kategoryzacji przedsiębiorstw hotelarskich w krajach Unii Europejskiej*, w: *Turystyka wobec zmian współczesnego świata. Strategie, marketing, programowanie*, red. A. Niezgodna, G. Gołębski, Wyd. UE w Poznaniu, Poznań 2014, s. 312–325.

²⁴ R. Qu, C. Ennew, M. Sinclair, *The Impact of Regulation and Ownership Structure on Market Orientation in the Tourism Industry in China*, „Tourism Management” 2005, no. 26 (6), s. 939–950.

²⁵ Więcej na temat specyfiki regulacji rynku turystycznego por. A. Panasiuk, *Rynek turystyczny. Studium strukturalne*, Difin, Warszawa 2014; M. Kachniewska, *Liberalizacja rynku turystycznego w kontekście przystąpienia Polski do OECD*, „Zeszyty Naukowe Kolegium Gospodarki Światowej SGH” 2008, nr 5, s. 60–83.

²⁶ Por. J. Borzyszkowski, *Problem zdefiniowania i klasyfikacji seks turystyki*, „Turystyka Kulturowa” 2011, nr 1, s. 19–31.

Przedmiotem regulacji może być szereg restrykcji i pozwoleń, takich jak: obowiązkowe ubezpieczenia, standard jakości w zakresie personelu, bezpieczeństwa, inwestycji, ograniczeń wizowych, dostępu do rynku²⁷ itp.

Natura rynku turystycznego wskazuje również na trudność porównań regulacji np. rynku touroperatorского w krajach recepcji i emisji turystycznej. Regulacje rynku touroperatorского w Polsce i większości krajów Europy Północnej mają na celu ochronę klienta na rynku, tymczasem regulacje w krajach rozwijających się oraz krajach recepcji turystycznej dotyczą raczej ograniczenia działań touroperatorów mających szkodliwy wpływ na atrakcje turystyczne kraju np. w zakresie ochrony środowiska naturalnego lub kontaktów ze społecznością lokalną. Dotychczasowe badania regulacji rynku turystycznego miały jednak głównie charakter jakościowy.

Według raportu FIAS²⁸ regulacja branży turystycznej wymaga poprawy, zwłaszcza w krajach rozwijających się. Pomimo istotnego znaczenia dla bilansu handlowego oraz zatrudnienia w krajach rozwijających się regulacje dotyczące turystyki pochodzą często jeszcze z czasów kolonialnych (np. w Lesotho brytyjska ustawa z 1919 r.). Wynika to z faktu, że turystyka traktowana jest raczej jako źródło dodatkowych dochodów, a nie długookresowa inwestycja, która wymaga zachowania dziedzictwa kulturowego oraz środowiska naturalnego²⁹. Dodatkową trudnością przy pomiarze poziomu regulacji jest fakt, iż branża w zależności od natury produktu turystycznego oraz ogólnego charakteru polityki gospodarczej regulowana jest zarówno na poziomie centralnym, jak i lokalnym, co utrudnia

²⁷ Na temat związku regulacji i inwestycji w turystyce por. G. Gołembski, Ł. Nawrot, M. Olszewski, P. Zmyślony, *Investment Decisions in the Early Stages of the Tourism Area Life Cycle*, „Turizam: znanstveno-stručni časopis” 2010, vol. 58, s. 361–377; R. Dimitrova, *Assessment of the Competitive Position of the Southwest Planning Region of Bulgaria as a Tourist Destination*, „Szczecin University Scientific Journal” 2013, no. 817, „Service Management” no. 13, s. 29–38.

²⁸ *Licensing Case Studies. Tourism Sector*, FIAS 2009, www.wbginvestmentclimate.org (10.10.2014).

²⁹ Ochrona środowiska naturalnego powinna tymczasem być priorytetem w krajach rozwijających się, na co wskazują badania M. Grosspietsch, z których wynika, że środowisko naturalne jest zdecydowanie bardziej istotne przy wyborze Rwandy jako destynacji turystycznej zarówno w opinii turystów, jak i touroperatorów. M. Grosspietsch, *Perceived and Projected Images of Rwanda: Visitor and International Tour Operator Perspectives*, „Tourism Management” 2006, no. 27 (2), s. 225–234. Por. A. Pawlicz, *Rola zasobów ludzkich w rozwoju zrównoważonym turystyki w krajach rozwijających się*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 2008, nr 496, „Ekonomiczne Problemy Turystyki” nr 4 (24), s. 149–158; B. Meyer, *Turystyka jako ekonomiczny czynnik kształtowania przestrzeni*, Wyd. US, Szczecin 2004.

np. porównanie poziomu regulacji w kilku państwach. Istotnym problemem jest również coraz większa rola samoregulacji oraz postępu technicznego, która polega na przejmowaniu przez organizacje non profit zadań podmiotów publicznych w zakresie regulacji. Dotyczy to przede wszystkim krajów rozwiniętych³⁰.

Regulacje rynku turystycznego mogą stanowić ograniczenie, ale też szansę rozwoju przedsiębiorstw i regionów turystycznych. Pomiar regulacji specyficznych i ogólnych może przyczynić się do zwiększenia ich celowości, transparentności, przejrzystości, przewidywalności, spójności i możliwości egzekucji.

Literatura

- Akerlof G., *The Market for 'Lemons': Quality Uncertainty and the Market Mechanism*, „Quarterly Journal of Economics” 1970, no. 3 (84).
- Borzyszkowski J., *Problem zdefiniowania i klasyfikacji seks turystyki*, „Turystyka Kulturowa” 2011, nr 1.
- Clements M., *Quality-of-Service and Market Implications of Asymmetric Standards*, The National Regulatory Research Institute, Ohio 1998.
- Coglianesi C., *Measuring Regulatory Performance. Evaluating the Impact of Regulation and Regulatory Policy*, Expert Paper no. 1, August 2012, OECD.
- Deighton-Smith R., Silver H., Walker C., *Minding the Gap: Appraising the Promise and Performance of Regulatory Reform in Australia*, ANU E Press, Canberra 2008.
- Dimitrova R., *Assessment of the Competitive Position of the Southwest Planning Region of Bulgaria as a Tourist Destination*, „Szczecin University Scientific Journal” 2013, no. 817, „Service Management” no. 13.
- Gołębski G., Nawrot Ł., Olszewski M., Zmyślony P., *Investment Decisions in the Early Stages of the Tourism Area Life Cycle*, „Turizam: znanstveno-stručni časopis” 2010, vol. 58.
- Grosspietsch M., *Perceived and Projected Images of Rwanda: Visitor and International Tour Operator Perspectives*, „Tourism Management” 2006, no. 27 (2).
- Joskow P.L., Noll R.C., *Regulation in Theory and Practice: An Overview*, w: *Studies in Public Regulation*, red. G. Fromm, MIT Press, Cambridge 1981.
- Kachniewska M., *Liberalizacja rynku turystycznego w kontekście przystąpienia Polski do OECD*, „Zeszyty Naukowe Kolegium Gospodarki Światowej SGH” 2008, nr 5.
- Kalina-Prasznic U., *Sektor publiczny w gospodarce*, w: *Regulowana gospodarka rynkowa. Wybór materiałów do studiowania polityki gospodarczej*, red. U. Kalina-Prasznic, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003.
- Laskowski S., *Regulacja rynku energii elektrycznej*, „Acta Energetica” 2009, nr 2.

³⁰ Por. A. Pawlicz, *Impact of Civil Society Development on Self-regulation. European Hotel Market Case*, „Academica Science Journal, Economica Series” 2014, no. 1 (4), s. 3–10; K. Orfin, A. Sawińska, M. Sidorkiewicz, *Zastosowanie e-promocji na rynku uzdrowisk*, w: *Uzdrowiska i ich funkcja turystyczno-lecznicza*, red. A. Szromek, Proksenia, Kraków 2012, s. 385–396.

- Licensing Case Studies. Tourism Sector*, FIAS 2009, www.wbginvestmentclimate.org.
- Lipowski A., *O akademickiej koncepcji zawodności rynku krytycznie*, „*Ekonomista*” 2001, nr 3.
- Meyer B., *Turystyka jako ekonomiczny czynnik kształtowania przestrzeni*, Wyd. US, Szczecin 2004.
- Nicoletti G., Scarpetta S., Boylaud O., *Summary Indicators of Product Market Regulation with an Extension to Employment Protection Legislation*, „*Economics Department Working Papers*” 1999, OECD, no. 18 (99).
- Nieborak T., *Podstawowe funkcje rynków finansowych. Konwergencja rynków finansowych*, www.prawo.uni.opole.pl.
- Orfin K., Sawińska A., Sidorkiewicz M., *Zastosowanie e-promocji na rynku uzdrowisk*, w: *Uzdrowiska i ich funkcja turystyczno-lecznicza*, red. A. Szromek, Proksenia, Kraków 2012.
- Panasiuk A., *Rynek turystyczny. Studium strukturalne*, Difin, Warszawa 2014.
- Pawlicz A., *Determinanty systemu kategoryzacji przedsiębiorstw hotelarskich w krajach Unii Europejskiej*, w: *Turystyka wobec zmian współczesnego świata. Strategie, marketing, programowanie*, red. A. Niezgodą, G. Gołębski, Wyd. UE w Poznaniu, Poznań 2014.
- Pawlicz A., *Impact of Civil Society Development on Self-regulation. European Hotel Market Case*, „*Academica Science Journal, Economica Series*” 2014, no. 1 (4).
- Pawlicz A., *Rola zasobów ludzkich w rozwoju zrównoważonym turystyki w krajach rozwijających się*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego* 2008, nr 496, „*Ekonomiczne Problem Turystyki*” nr 4 (24).
- Qu R., Ennew C., Sinclair M., *The Impact of Regulation and Ownership Structure on Market Orientation in the Tourism Industry in China*, „*Tourism Management*” 2005, no. 26 (6).
- Radaelli C.M., Francesco F. De, *Regulatory Quality in Europe: Concepts, Measures and Policy Processes*, Manchester University Press 2007.
- Regulatory Performance Indicators. A Guide for Departments and Agencies*, Australian Government, Department of Industry, Tourism and Resources, http://www.brad.ac.uk/irq/documents/archive/Regulatory_Performance_Indicators_Australian_guide_Department_of_Industry.pdf.
- Szalbierz Z., *Wprowadzenie do regulacji działalności gospodarczej*, w: *Teoria i praktyka regulacji gospodarczych*, cz. I, red. Z. Szalbierz, J. Rudek, Politechnika Wrocławska, Wrocław 2009.
- The Heritage Foundation, www.heritage.org/index/about.
- Ver Eecke W., *Adam Smith and Musgrave's Concept of Merit Good*, „*Journal of Socio-Economics*” 2003, no. 31.
- Wojtyna A., *Nowe kierunki badań nad ekonomiczną rolą państwa*, „*Ekonomista*” 2001, nr 1.

SELECTED PROBLEMS OF MEASURING TOURISM MARKET REGULATIONS

Summary

Effective government regulation may be necessary to address a range of issues including: identified market failures, achieving specific public interest objectives, address externalities, contribution to public goods and reduce the power of monopolies. On the tourism market regulation is of special importance as the competitive advantage is achieved at the destination level. Although tourism economics literature provides a vast contribution to tourism policy issues, it does not provide any significant tools to measure tourism regulations.

The aim of this paper is to provide a theoretical discussion of measuring tourism regulation, especially those related to tourism market features.

Keywords: tourism market, regulation, regulation measurement, tourism

Translated by Adam Pawlicz

PROBLEMY RYNKU USŁUG TURYSTYCZNYCH

